

Ravel Kodrič

Virgionio Gayda: Jugoslavija proti Italiji

(4. nadaljevanje)

TERORIZEM

Srbsko sovražno in vojnohujskaško gonjo spremlja teroristična dejavnost raznoterih oboroženih tolp v Julijski Krajini. To srbsko prakso poznamo že iz časov njenega prodiranja v Makedonijo z bombami in bodali še pred vojno proti Turkom. Pozneje je svojo ost preusmerila proti Albancem v gorah nad Skopjem. Nazadnje se je četniško nasilje spravilo nad Avstrijo s terorističnimi napadi, ki so dosegli svoj vrh v Sarajevu z atentatom na nadvojvodo **Franca Ferdinanda**. Srbski terorizem oživlja danes svojo dejavnost na mejah z Bolgarijo in z Avstrijo.

Na italijanskih mejah se je moral pogosto obrzdati. Po prvih atentatih na italijanskih tleh, ki so jih opravile tolpe z onkraj meje, se je čuječnost karabinerjev in obmejne milice poostrila. Domačini pa si pustolovščin ne želijo: vedo za bedo, ki vlada onkraj meje, in so do tamkajšnjih "odposlancev" vse bolj sovražni.

Vendar to ni prihranilo obmjenemu pasu v Italiji prelivanja krvi po srbskem terorizmu. Njegove zločine je mogoče razvrstiti v tri večje skupine: **atentate** na italijanske šole in ustanove; rope zastran denarja; **napade in umore** Italijanov in tujerodcev, ki veljajo za najzvestejše italijanskemu režimu. Njihov namen je skupen: netiti nemir v Julijski krajini; moriti duha tujerodcev z grožnjami in maščevanjem; **ovirati** miroljubno gradnjo italijanskih oblasti v prid vsega tamkajšnjega življa.

Denar roparjev

Ob italijanski meji delujejo agentje vseh že omenjenih srbskih vojaških organizacij. Nedavno je bil v Julijski krajini razkrit **posebn odred**, ki je izvajal izvensodne uboje Italiji zvestih tujerodcev, **vohunsko dejavnost** po nalogu srbskega Glavnega štaba ter **rope** za lastno denarno oskrbo. 4% naropanega denarja gredo izvajalcem ropa, preostanek v blagajno odreda. Skupino vodi **orjunaš**, ki ga pozna le trojica članov. Člane veže stroga zaprisega k tajnosti, na italijanskih tleh pa obveza samomora, če jim zagrozi arest, ki jim utegne izsiliti priznanje naklepov.

V noči 28. aprila 1926 je tolpa orjunašev prispela z avtomobilom do **Postojne**, vdrla v urade družbe **Sclabsa** [sic, op. RK], predrla železno blagajno, odnesla iz nje 46.000 lir in 10.000 dinarjev in se zatekla v Jugoslavijo.

27. avgusta sta dva zakrinkanca v **Hruševju** napadla uradnika postojnske občinske izterjevalnice, nekega **Franca Kranjca**, vanj streljala, ga oropala zneska 18.000 lir in se umaknila čez mejo v Jugoslavijo. Mesec pozneje je dnevnik *Slovenec* zapisal, da ni nobena skrivnost, da je Orjuna že dolgo načrtovala ta napad, ker se je zadolžila in je nujno potrebovala denar, ter da njeni voditelji niso skrivali radostnega presenečenja, ko so ga pri Kranjcu našli tako čedno vsoto.

A najznačilnejši in najhujši je gotovo rop v **Prestranku**. Trije oboroženi neznanci so pod večer 3. aprila 1926 vdrli v urad, ki ureja blagovni promet na železniški postaji v Prestranku, v trenutku, ko je pet uslužbencev preštevalo dnevni denarni izkupiček. Z naperjenimi samokresi so jim veleli, naj dvignejo roke, medtem ko je eden od njih nasul ves denar v vrečo, celih **242.581 lir**, od česar 152.581 lir v gotovini, ostalo pa v bančnih nakaznicah. Trojica je nato urad s ključem zaklenila in zbežala. Italijanom je uspelo sprožiti alarm. Ubežnim roparjem so prišli na sled pri reki Pivki. Zlikovci so na zasledovalce streljali in **ubili** železničarskega uslužbenca **Uga Dal Fiumeja** in finančnega stražarja **Domenica Tempesto**. Okrepljeni zasledovalci so na bandite streljali in dva ubili, medtem ko so ostali prebežali na jugoslovansko stran meje. Umorjena bandita so prepoznali kot Slovenca **Alojza Vilharja** iz Postojne in **Stanislava Molka** iz Planine (v Jugoslaviji), za katerim je bila že razpisana tiralica zaradi umora dveh karabinjerjev nedolgo pred tistim. Ostale bandite so nekaj dni pozneje aretirali v Jugoslaviji in prepoznali za Slovence **Rajka Samso**, ki je imel pri sebi oмот z 21.000 lirami in ki so ga železničarski uslužbenci pri priči prepoznali, **Jakoba Gerželja** iz Postojne, **Ivana Šolarja** iz Ljubljane, **Petra Želeta**, **Silvestra Smerduja** in **Ivana Kogeja**. Izpovedi aretirancev in preiskava so dokazale, da je slovenski nacionalist in član Orjune Vilhar [Alojz, op. RK], ki je novačil privrženca in zaupnike v Postojni in Prestranku, rop organiziral in da sta tudi Molk in Šolar člana Orjune ter da je Molk nosil na desni roki vtetovirano lobanjo z datumom ustanovitve Orjune 21. junija 1923. Za Molkom je bila, kot rečeno, razpisana tiralica zaradi uboja dveh karabinjerjev, ki sta mu bila na sledi zaradi siceršnjih atentatov. Velja pristaviti, da jugoslovanske oblasti niso predale Rajka Samse, ki je udeležbo pri zločinu priznal, italijanskim oblastem in so ga sodno oprostile. Večji del naropane vsote je bil izročen triumviratu Orjune. Neki profesor je prejel od njega delež v znesku 10.000 dinarjev za lastne ženitbene stroške. Del vsote je šel v nakup orožja, municije, avtomobila in motorja Harley-Davidson.

Soroden atentat na avtomobil **Idrijskega rudnika**, ki se vsaka dva tedna odpelje do Gorice do sedeža italijanske državne banke po denar za plače, je bil pravočasno preprečen po zaslugi zaupnih opozoril.

90 zločinov v treh letih

Poleg požigov in ropov so tu še umori. Niz se dolgo vleče. V noči 3. novembra 1926 je peklenski stroj pod oknom vojašnice Prostovoljne milice v **Špetru na Krasu** ubil črnosrajčnika **Antonia Keršovca** in ranil dva njegova tovariša.

Od avgusta 1927 do avgusta 1930 so v Julijski Krajini zabeležili kar 90 terorističnih napadov, med njimi **13 umorov**, **31 oboroženih napadov** na fašistično milico in karabinjerje, **8 terorističnih atentatov**, **18 požigov** italijanskih šol, vrtcev in ustanov, 4 **vohunske akcije**. To dejavnost spremlja podtalno razpečevanje protiitalijanskih letakov. Srbski terorizem se je zlasti stopnjeval v triletju 1928–1930. Takle je bridki obračun za leto 1928:

2. februarja - V člane obmejne milice odreda v **Selozah** [?], zbrane pri obedu, streljajo skozi okno iz samokresa: trije miličniki so ranjeni.

9. aprila - V **Škocjanu** streljajo iz treh samokresov na črnosrajčnika **Josipa Cerkvénika** od Prostovoljne milice, ker je roki pravice zagotovil šest orjunašev, ki so zasramovali italijansko zastavo;

3. maja - Nekaj orjunašev - med njimi **Rudolf Franza**, ki je bil aretiran in je zločin priznal - ponoči oropajo in zažgejo osnovno šolo na **Katinari pri Trstu**;

27. maja - Razkrit je poskus požiga vrtca ustanove "Italia Redenta" v **Tolminu**, kjer so razlili petrol in ga zanetili z dolgo vžigano vrvico;

Prav tako maja je tolpa orjunašev pod vodstvom **Rudolfa Marša** in **Ivana Dobrinje** pri **Kopru** napadla miličnika Prostovoljen milice **Ellerja**;

6. avgusta - Podtaknjen požar uničil vrtec v **Štorjah pri Sežani**;

21. avgusta - Mladega slovenskega študenta **Viktorja Kogéja** ubijejo ponoči na domu v **Gorici**. Gre za značilen zločin. Mladenič je bil sprva član komunistične celice v Podgori in nekega oddelka Orjune. Nedolgo pred smrtjo se je preselil v Gorico, kjer je kazalo, da se želi iskreno pridružiti Italiji in fašizmu. Vedel je marsikaj kompromitirajočega bodisi na rovaš komunističnih celic kot Orjune, ker se v protiitalijanskem duhu družil s prevratniki. Večkrat je bil že deležen groženj s smrtjo, ko bi kaj izblebetal in bi se ne vrnil v njihove vrste. Neki **Bregant**, dobro znani protiitalijanski organizator komunističnih celic, je Kogéja zalotil med spanjem v podnajemniški sobi in ga ustrelil. Na begu je naletel na črnosrajčnika **Tea Vantinija**, ga z nožem večkrat ranil in ga s strelom pokončal. Na begu ga je v trebuh s strelom ranil brigadir karabinjerjev **Zorzi**: ranjenec je nato padel in razstrelil cev z razstrelivom, ki jo je hranil v žepu, da ga je povsem razneslo.

Očiten je nacionalni in politični značaj tega mračnega zločina. Kogéja so imeli za izdajalca in nevarnega ovaduha ter ga kot takega obsodili na smrt. Preiskava je izkazala, da je Bregant dobil ukaz, naj s Kogéjem obračunata skupina slovenskih dijakov iz Idrije in slovenska tajna organizacija. Med njegovimi pajdaši so bili **Viktor Krašna**, znani član ljubljanske Orjune in komunistične sekcije v Podgori pri Gorici, agent zdaj že razpuščene tržaške Edinosti, vezni zaupnik med ljubljansko centralo Orjune in psevdokomunisti iz Podgore pri Gorici. Med njimi je bil neki **Kenda**, ki je prebežal v Jugoslavijo, član katoliške Slovenske ljudske stranke, sicer pa simpatizer komunistov. Med njimi je tudi neki **Hreščak [Dušan, op. RK]**, sin profesorja, ki je poučeval v Idriji [Alojza Hreščaka, na slovenski realki, op. RK] in živi zdaj v Jugoslaviji. Pred umorom si je Bregant

pravočasno priskrbel potni list za prebeg v Jugoslavijo in je svoje dokumente in vodstvo njemu podrejenih skupin zaupal nekemu **Hvaliču [Alojzu, op. RK]**, prav tako aretiranemu. Izpovedi aretirancev so privedle tudi do odkritja orožarne teh teroristov in orjunašev v jami pri **Podgori** - 20 pušk, zaloge ročnih bomb, nabojev, samokresov, dinamita, smodnika in siceršnjega razstreliva -, ki je čakala na kdove kakšno uporabo.

29. avgusta - Otroško zabavišče na **Proseku**, ki ga je zgradila "Lega Nazionale", je bilo leta 1928 dokončno uničeno s poslednjim požarom. Prvi ga je bil načel opolnoči 28. decembra 1927. Drugi požar je izbruhnil v občinski osnovni šoli ob 5. uri zjutraj 9. aprila 1928 in povzročil 100.000 lir škode. Ob avgustovskem požigu so bili naokrog posejani letaki, ki pozivajo k vstaji.

Leto 1929 ni prineslo premirja v krvoločnem slovanskem terorizmu. Že 2. januarja so pred pragom **tržaške** kvesture odkrili bombo tipa Sipe, kakršno so orjunaši že večkrat uporabili.

Ob pripravah na volitve v Italiji so se namnožili **letaki**, ki pozivajo k volilni abstinenci. Kakih 5.000 jih je prispelo v Italijo v diplomatskem kovčku nekega "tujega" konzulata. Ta propaganda je skrčila pot tragični zasedi v **Pazinu** 24. marca [1929]. Sprevod kakih sto tujerodnih volilcev se je odpravil iz **Trviža** [v Istri, op. RK] volit v podporo fašizma v Pazin. Iz zasede je nanje bilo izstreljenih kakih 30 puškinih strelov, ki so ubili tujerodca **Ivana Tuktana**, poštenega delavca, očeta 10 otrok, in ranilo **Mateja Brajkovića**. Podoben napad, a brez žrtev, je doživel tudi sprevod volilcev iz **Kašćerge**. Napadalci so bili vsi sami orjunaši in so zločin priznali: **Vladimir Gortan, Viktor Baćac, Dušan Ladavac, Vjekoslav Ladavac** in **Živko Gortan**. Vsi so tudi imeli pri sebi uradne listine in prepustnice srbskih oblasti. Nekateri od njih so se tisto jutro nalašč prikradli iz Jugoslavije. Poveljnik tolpe Vladimir Gortan je bil tudi član Sokola in je imel posebno poverilno pismo Jugoslavenske Matice.

Terorističnih groženj so deležni tudi Italijani v Dalmaciji. Neke noči oktobra 1929 je nekdo z bodalom pribil grozilno pismo na vrata Italijanskega delavskega društva v **Splitu**.

5. novembra je bil izropan poštni urad v **Renčah**.

7. decembra je v **Logu** [pri Ricmanjih v občini Dolna, op. RK] strel ranil policijskega agenta **Ivana Kureta**.

Bombe v Trstu

Obračun leta 1930 ni nič manj krvav. Že 5. januarja je eksplodirala bomba ob vznožju Svetilnika zmage v **Trstu** in je bil požgan vrtec združenja "Italia Redenta" v **Lokvi** [pri Lipici, op. RK].

6. januarja pade v **Hruševju** pri Postojni pod puškinimi streli občinski sluga fašist **Blažina**.

10. februarja počí v Trstu peklenski stroj v uredništvu dnevnika *Il Popolo di Trieste* in ubije nedolžnega fašista **Guida Nerija**. Peklenski stroj je z onkraj meje pripeljal z avtomobilom neki **Valenčič [Alojz]**, ga izročil **Marušiču [Franu]**, ta pa **Milošu [Zvonimirju]**, da ga je prikritega podtaknil v sobo v prvem nadstropju petnadstropne stavbe, ki gosti odgovornega urednika, uredništvo in tiskarno omenjenega lista.

Težko so bili ranjeni urednik **Giuseppe Missori**, tiskar **Dante Apollonio** in kurir **Marcello Bolle**.

Kot je bilo pozneje ugotovljeno, sta bila atentat na svetilnik in na uredništvo dnevnika načrtovana na tajnem sestanku na Razklanem hribu, ki so se ga udeležili nekateri orjunaši, preoblečeni v uniforme orožnikov **59. "Kraške" legije fašistične prostovoljne milice** [sestavljene pretežno iz slovenskih domačinov, op. RK].

Preiskava je dokazala, da sta vse atentate z začetka leta 1929 izpeljali dve tolpi orjunašev, ki sta ju vodila dva tujerodna študenta, prebežnika onkraj meje: **Albert Rejec** in **Zorko Jelinčič**. Eni tolpi predseduje Tajni izvršni odbor, ki prejema od ljubljanske izpostave Jugoslavenske Matice mesečno podporo v znesku nad 2.000 lir in ga pod vodstvom Jelinčiča sestavljajo **Anton Majnik**, **Anton Rutar**, **Avgust Sfiligoj** in **Srečko Logar**. Tolpa je organizirana po zasnovi Orjune in si je zastavila izrazito akcijski vojaško-politični program. Deli se v celice, ki jih vodijo trojke, katerih člani se edini med seboj poimensko poznajo in vedo drug za drugega, katere naloge so jim zaupane. Člani odbora imajo lažna imena in se prepoznavajo po številki "4", pripisani k osebni izkaznici. Prepoznavajo in pozdravljajo se z geslom "Štiri", na katerega se odgovor glasi "Svobodni". Vse člane odbora zavezuje prisega, ki se glasi:

"Prisegam pred Bogom, na svojo in svoje družine čast, da bom storil, kar je v mojih močeh, za svobodo Primorske, ki mora biti priključena Jugoslaviji."

Vojaške naloge najzaupnejših članov veljajo **vojunjenju**: zbiranju podatkov o razporeditvi in učinkovitosti italijanskih oboroženih sil, o njihovem sestavu, o vojaških delih, o cestnih povezavah, o mostovih, kar vse po možnosti podprejo s fotografijami. Fotografske aparate jim v ta namen izroča policijski komisar **Anton Batagelj**. Vojaške napotke prejemajo od srbskega [sic, vendar napak, op. RK] majorja jugoslovanske vojske **Andrejke**, šefa obveščevalnega urada ljubljanskega armadnega korpusa. Slednji vzdržuje tesno pisemsko in osebno povezavo s srbskim Glavnim štabom v Beogradu in z jugoslovanskim konzulatom v Trstu.

Ob opisani tolpi, ki deluje pretežno na Goriškem, deluje v Trstu in v njegovi pokrajini enaka organizacija po imenu **Borba**, vodi pa jo odbor, ki mu načeljuje študent **Rejec**. Njeno razpoznavno geslo se glasi: "**Snežnik**".

Obe tolpi sta si do potankosti razdelili območje delovanja na italijanskih tleh. Označili sta ga na specijalkah italijanskega ozemlja, ki jih je izdelal Vojaški Zemljepisni Institut v merilu 1:100.000 in ki so bili zaseženi. Vsako od območij, zaupanih poedini tolpi, se dalje deli v tri podrazdelitve, te pa dalje v območja poedinih celic. Samo mesto Trst je v tej razporeditvi razdeljeno v dve skupini: prva deluje od **Žavelj** [južnega predmestja med Miljami in Trstom, op. RK] do centra in jo vodita **Marušič** in **Alojz Žerjal**, druga deluje

od centra do Čedaza [ribiškega pomola pod Kontovelom, op. RK] in jo vodita [**Zvonimir Miloš** in [**Ferdo**] **Bidovec**. Vse to so Bidovec, Miloš, Marušič in **Valenčič** potrdili na zaslišanjih tudi na osnovi zasežene dokumentacije.

Glasilo organizacije **Svoboda** je 15. januarja oznanilo, da so s požigom vrtea v Lokvi, z bombnim atentatom na Svetilnik "lažne" Zmage in z umorom kraškega fašista Blažine želeli "proslaviti" [za 8. januarja 1930 napovedano, op. RK] poroko italijanskega prestolonaslednika Piemontskega kneza **Umberta** z belgijsko princeso **Marijo Jožefino** [niz atentatov je s tem pridobil tudi proticerkveno ost, ker je mladoporočenca takoj po poroki sprejel sam papež Pij XI in tako v duhu pomiritve med Sv. Sedežem in Kraljevino Italije obeležil leto prej sklenjene Lateranske sporazume med njima oz. konec vojnega stanja, ki je trajalo od 20. septembra 1870; **tigrovci** so kot protiklerikalni mladoliberalci in integralni Jugoslovenarji ostro nasprotovali pomiritvi med RKC in fašističnim režimom; op. RK].

Do leta 1933

3. marca je pogašen začetek požara v šolskem poslopju v **Zgoniku**.

25. marca odkrijejo drug podoben poskus na šoli na **Katinari** [nad Lonjerjem pri Trstu, op. RK].

30. julija puškin strel obstreli v **Mačkoljah** [vasi na grebenu, ki se s Socerba spušča proti Ospu, op. RK] deseterja **Giacomina**.

2. septembra izbruhne pri **Škocjanu** strelni spopad med patroljo obmejne milice in dvema orjunašema. Miličnik **Moisè** pade, v prsi je ranjen miličnik **Caminada**. Enega od orjunašev razorožijo in ubijejo. Gre za **Josipa Kukca**, soudeleženca atentatov v Prestranku, Selcah in Špetru. Na sebi je imel lažno osebno izkaznico na ime **Giuseppe Padovani** in bil oborožen z dvema samokresoma - Steyer in Mauser - in vrečko s 60 naboji, opremljen s kompasom in vojaškim daljnogledom, priborom za prvo pomoč ter z mnogimi italijanskimi specijalkami italijanskega obmejnega pasu z nadrobnimi oznakami prelazov in vojaških objektov.

Akcijski načrt terorističnih skupin se stopnjuje. Novembra 1930 se v Ljubljani odločijo za občasne atentate zoper tujerodne italijanske podanike ki so se izkazali s svojo lojalnostjo italijanskemu režimu. Vsak mesec naj bi se iz Jugoslavije s pomočjo graničarjev podala čez mejo "dvojka" izvajat kazenske ekspedicije v Italijo.

Vtem ne neha propagandna gonja, v kateri izstopa vloga "**Kola srpskih sestara**", ki ga vodi že omenjena dvorna dama gospa **Gruić**.

30. novembra 6 finančnih straž brigade Casale na poti iz **Koprivišča** pade v zasedo, ki izstrelili 20 krat iz pušk in samokresov. **Cesare Rastelli** je smrtno zadet.

Istega dne izstrelijo na mejnem prehodu pri Hotedrščici na Goriškem 7 puškinih streliv proti karabinjerski postaji, ki stoji 200 m od meje.

20. avgusta 1932 neki orjunaš zabode na **Krku** mladega Italijana **Carla Lusino** v pričo srbskih žandarjev. Hudo ranjenega odvedejo v bolnišnico na Reko. Mesec dni pozneje se Lusina, ko še ni povsem okreval, vrne 10. novembra na Krk. Nad njim bdi zdravnik **Amedeo Cobau** od italijanske konzularne agencije. 4. decembra Lusino popadejo med igranjem nogometa hude bolečine v desnem podrebrju. 5. decembra dr. Cobau povabi k zdravnikemu konzultu jugoslovanskega okrožnega zdravnika **dr. Stanića**: skupaj ugotovita težko posledico prejšnjih ran. Lusina jim še tisti dan podleže. 6. decembra se odvijajo slovesne pogrebne svečanosti, ki izzvenijo kot protest zoper protiitalijansko nasilje. Beograjske oblasti zagovarjajo trditev, da je šlo za nezgodo. Sprva naj bi krajevna oblast privolila v skupno obdukcijo, ki naj bi jo opravila dr. Cobau in dr. Stanić, a Beograd se temu upre, češ da gre za žalitev jugoslovanskega državnega prestiža.

Konec leta 1932 je opaziti vse pogostejše vpletanje srbskih vojaških in policijskih moč v nasilje nad Italijani v Jugoslaviji. 1. oktobra 1932 italijanskega voznika **Nicoloja Baila** ustavi na cesti, ki vodi v **Zemunik** pri Zadru, jugoslovanski žandar, ki ga ob podpori kakih deset moč, oboroženih s puško, oklofuta, obrca in ozmerja.

29. oktobra so jugoslovanski cariniki italijanskega državljana **Leonarda Margana** na mejnem prehodu med **Reko in Sušakom** kljub njegovim veljavnim potnim listinam odvedli do policijske postaje, slekli in preiskali: ker ni razumel njihovega jezika, so ga ozmerjali in mu grozili.

4. novembra se je isto pripetilo italijanskemu državljanu **Rudolfu Ujichu**.

26. novembra so srbski graničarji z dvema puškinima streloma ubili na jugoslovanskem ozemlju 60 metrov od italijanske meje italijanskega državljana **Štefana Rijavca**.

Protiitalijansko dejavnost izvajajo oblasti tudi okrog italijanskega veleposlaništva in italijanskih konzulatov s protipravnim zasliševanjem in preiskavami obiskovalcev. 2. decembra se je to zgodilo v **Beogradu** celo angleškemu veleposlaniku gospodu **Hendersonu**.

7. decembra so graničarji na mejnem prehodu pri **Brezi** streljali na italijansko stran in vzklikali žaljivke.

30. decembra je spet srbski graničar na meji s pestmi podrl na tla 70-letnega italijanskega državljana **Antonia Stefanija**, zaposlenega na Reki, a bivajočega na jugoslovanskih tleh.

4. januarja 1933 so jugoslavnski orožniki oklofotali na meji italijanskega državljana **Francesca Blasicha**.

Zavetišča in vohunstvo

Sredi teh terorističnih tolpe je bila odkrita **vojaška organizacija**. Nekatero med njimi so si na italijanskih tleh uredile po vojaških načelih zgrajena zatočišča-postojanke. Sodelovanje med teroristi in srbsko vojsko je izpričano v skupnem nastopanju. Orjunaši in njihovi pajdaši v drugih skupinah izvajajo vselej tudi vohunske naloge. V nahrbtnikih

aretiranih teroristov so bili pogosto najdeni fotografije in načrti italjanskih mostov, cest in vojaških utrd. Eden od vohunov - ime naj zamolčimo, ker je izrekel pripravljenost se svoje grehe odkupiti - je priznal, da je od ljubljanskega odseka **Jugoslovenske Matice** prejel samokres in da sta ga v njegovi uporabi izurila graničarski stotnik in vojak. Drug vohun, **Bidovec**, je prejel znatno količino ekrazita.

Med najbolj priljubljena dejanja teroristov sodi zastrahovanje tujerodcev, ki se udeležujejo italijanskega političnega in družbenega življenja. O tem zgovorno pričajo navodila že omenjenega lističa **Svoboda** v številki 2 z dne 5. januarja 1933, leto III, pod naslovom "Gorje ovaduhom!"

Avgusta 1928 so sežanski veljaki, ki so lastnoročno odpravili vse slovenske ali dvojezične table in jih zamenjali z zgolj italijanskimi, sprejeli resolucijo, s katero so ožigosali protiitalijanske izpade v Dalmaciji. Sleherni od njenih podpisnikov je prejel grozilno pismo Orjune z oznako **T.I.G.R.** ter datumom Kras, 27. 8. 1928, ki mu napoveduje, da "se bo v kratkem srečal s **Cerkvenikom**" [že likvidiranim razvpitim ovaduhom, op. RK]. Podobno grozilno pismo so v Šempasu na Goriškem prejele matere, ki so otroke poslale v pravkar odprto italijansko šolo.

Tovrstne grožnje spremljajo poveličevanje lastnih morilcev: **Vladimirja Gortana** slavijo kot narodnega mučenika in junaka. V njegovem imenu teče sicer neuspešna nabirka denarja, po njem so poimenovali nekatere vojskaške odrede. Decembra 1930 je beograjska **Politika** z nizom člankov proslavila revolucionarnega duha s smrtno kaznijo kaznovanih teroristov.

Povsem naravno je, da se italijanski protifašisti v izgnanstvu v **Parizu** povezujejo s temi javnimi in tajnimi organizacijami. Aprila 1931 so se tako trije italijanski protifašistični agentje iz Francije dolgo pomenkovali z generalom **Belimarkovićem** [brigadnim generalom **Danilom Belimarkovićem** (2. avgust 1882 – 21. julij 1940), poveljnikom zagrebškega armadnega korpusa od 31. okt. 1928 do 28. jun. 1930], odgovornim za politično ter obveševalsko in teroristično dejavnost ob meji.

Ti srbski agitatorji in emigranti iz Julijske Krajine so se, kot poročajo beograjske **Novosti** in praška **Večernje Česke Slovo**, dogovarjali tudi z mladimi na **Dodekanezu** [grškem otočju pod italijansko kolonialno nadoblastjo, op. RK] ter z Nemci iz **Gornjega Poadižja** [Južne Tirolske, priključene Kraljevini Italiji po 1. svetovni vojni, op. RK], bivajočimi v izgnanstvu v **Innsbrucku** za skupen nastop v bran jugoslovanske, grške in nemške manjšine v Italiji.